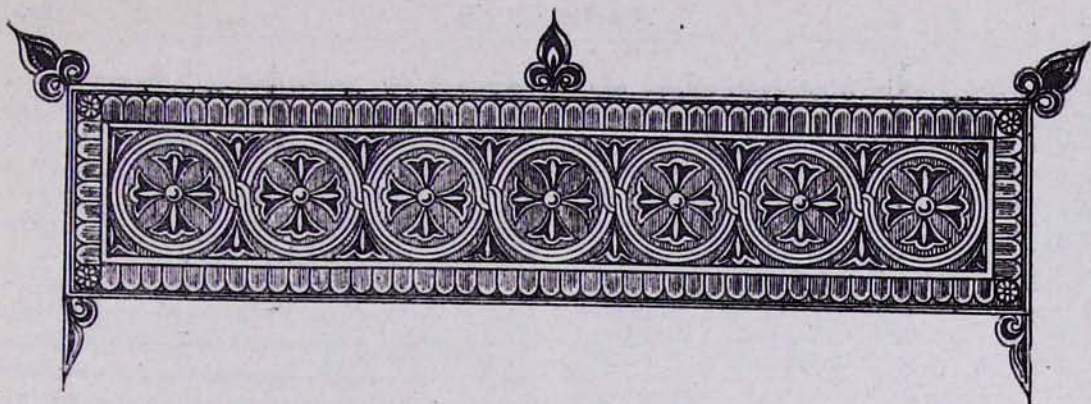

ՀԱՅ ՀԱՎԱՏՏՅՅՍԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՈՂԲՈՒՄ Է ՆՐԱՆՆԵՐՈՐՀ ԳԵՈՐԴ Զ. ԿՆԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄԱՀԸ

ՄԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԵՆ ՍՈՒԳՐ

(Շիրակյան խոհեկա)

Նորին Ս. Օծուխյուն Ս. Տ. Գեորգ Զ. Կաթողիկոսի հիվանդության վսկիծով տուշորվող լենինականի հավատացյալները հողեկան աննկարագրելի խռովքով համակվեցին հայրենասեր և Մեծագործ Հայրապետի անդամների կորստի գույժը լսելիս: Տասնյակ հարյուրավոր հավատացյալներ, տխրամած դեմքով, դիմում էին Ս. Աստվածածին եկեղեցին՝ մեծ և առաքելաշնորհ Հայրապետի մահվան մասին տեղեկություն ստանալու համար: Բայց դառն ճշմարտությունը կարեկեր խոցում էր այսօր նրանց սիրտը... Ոչ ևս էր ամենքից սիրված և հարգված հայրենասեր, մեծագործ Հայրապետը: Հավատացյալները, վշտի ծանր հարվածների տակ, հավաքվում էին եկեղեցի:

Եկեղեցու դուռը զանգակները, իրենց սգավոր դողանքներով, գուժում էին համազգային մեծ կորուստը:

Շիրակի թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Սուրեն եպիսկոպոսի կարգադրությամբ, քահանա հայրերից և հավատացյալներից կազմված պատգամավորությունը, առաջնորդ սրբազանի նախագահությամբ, մեկնեց Նրբվան՝ Հայրապետի թաղման ներկա լինելու համար:

Թաղմանական արարողության մայիսի 27-ին հետաձգվելու շուրջ պաշտոնական

հաղորդագրությունը պատեհ առիթ հանդիսացավ Արարատյան համազգային Մայր Աթոռի և նրա արժանավոր Գահակալի հանդեպ՝ հայ ժողովրդի անխառն հարգանքի և անկեղծ սիրտ սրտաբուխ արտահայտությանը: Շատերը փութացին Ս. էջմիածին՝ իրենց վերջին հարգանքը մատուցելու մեծանուն Հայրապետին:

Մայր Տաճարում, հազարավոր հավատացյալների ներկայությամբ, առավոտ և երեկո կատարվում էր հոգեհանդստյան պաշտոն: Սգի սև քողով պատած էին Հայրապետական Աթոռը, Ավագ սեղանն ու Եկեղեցու ջահերը: Տաճարն էլ իր տրտմաթախիծ արտաքինով մասնակցում էր հայ ժողովրդի մեծ տգին:

Մայիսի 27-ին, Հիսուսի հրաշալի Համբարձման տոնին, երբ Ս. էջմիածին Մայր Տաճարի կամարների տակ կատարվում էր երջանկահիշատակ Հայրապետի թաղմանական արարողությունը, արտասահմանից ժամանած եկեղեցական և աշխարհական պատգամավորների և հավատացյալների ներկայությամբ, լենինականի Ս. Աստվածածին եկեղեցին էլ լցվել էր բազմաթիվ բարեպաշտ հավատացյալներով:

Տ. Հովհաննես ավագ քահանա Տեր-Սարգսյանը մատուցեց սուրբ պատարագ և մեծ

Հայրապետի կյանքի և գործունեության դրվածությունը կատարելով, միխիթարեց սգալիլ հավատացյալներին, վեր հանելով երջանկահիշատակ Հայրապետի ազգային-եկեղեցական գործունեությունը, ծանրանալով Ս. Էջմիածնի Հոգևոր Ճեմարանի բացման, մայրականքի միաբանության և թեմերի կազմակերպման աշխատանքների վրա, հայրենի աշխարհի և արտասահմանի հայ ժողովրդի ցանկալի միասնականության գաղափարի վրա և մանավանդ Հայրենական Մեծ պատերազմի ընթացքին Վեհափառի ցուցաբերած հայրենասիրական ծառայությունների վրա: Հավարտ սուրբ պատարագի, կատարվեց հոգեհանգստյան պաշտոն:

Մայիսի 29-ին Լենինական ժամանեցին Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսական տեղապահ ամենապատիվ Ս. Խաղ սրբազան արքեպիսկոպոս Աջապահյանը և Դպրեվանքի վերատեսուղ Ս. Դերենիկ եպիսկոպոս Փռլառյանը: Հաջորդ օրը, կիրակի 30 մայիսի, Ս. Դերենիկ եպիսկոպոսը մատուցեց սուրբ պատարագ, իսկ ամենապատիվ Ս. Խաղ արքեպիսկոպոսը փոսեց հոգեշունչ քարոզ, դրվատեց մեծ Հայրապետի գործունեությունը,

Սիյուտքի հայ ազգայինների հարգանքներն ու ողջույնները հաղորդեց Մայր Հայրենիքի իրենց բախտավոր եղբայրներին ու քույրերին, մաղթելով, որ Սիյուտքի հայերն էլ հայրենի հողի վրա, հայրենի դրոշի, Ս. Էջմիածնի և պատմական Արարատի հովանու տակ ապրելու ներշնչությամբ արժանանան:

Եկեղեցին լցվել էր աննախընթաց բազմությամբ: Ամեն մարդ ցանկանում էր մոտիկից տեսնել երկու բարձրաստիճան հոգևորականներին, համբուրել նրանց աչքը, և ստանալ նրանց օրհնությունը: Այդ օրը հավետ անմոռանալի կմնա Լենինականի հայ հավատացյալ ժողովրդի հոգում: Մեր թանկագին և հայրենասեր հյուրերը այցելեցին Ս. Փրկիչ և Ս. Նշան եկեղեցիները, Տրիկոտաժի, Տեքրատիլի հսկա գործարանները և ուրիշ զանազան հիմնարկներ, ամեն տեղ ականատես լինելով ժողովրդական բռն հարգանքի և անխառն սիրո զեղումին:

Մեծ Հայրապետի անդամանելի կորուստը ողբացող հավատացյալների, լինի Սիյուտքում և հայրենի աշխարհում, միակ ցանկությունն է Ս. Էջմիածնի Միածնաէջ Աթոռի վրա տեսնել մի արժանավոր Գահակալի:

Թ. ԹԱԿԻՑ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԱՀՎԱՆ ԳՈՒՅԺՐ ԵՎ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏՅԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲՈՒԵՆՈՍ-ԱՅՐԵՍԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑՎՈ ՄԵՋ

Մինչ Մեռոնօրհնության հրավերին վրա հայության ակնարկը ուղղված էր դեպի Մայր Աթոռ, ու անհամբեր կսպասվեր այն երջանիկ օրվան, երբ հայության բոլոր թեմերուն հոգևորական և աշխարհական ներկայացուցիչները աննկարագրելի բերկրությամբ համակված՝ պիտի ուղղվեին մեր պաշտելի և սիրեցյալ Ս. Էջմիածինը, մասնակցելու հայության համար բացառիկ նշանակություն ունեցող Մեռոնի օրհնության, որ պիտի կատարվեր ձեռամբ Ամենայն Հայոց ազգրնաիր Հայրապետ Գեորգ Զ-ի, ու դեռ ուրախությունը չհասնեցած հոգիներուն, բոթաբեր գույժ մը անսահմանելի տխրությամբ կհամակե բովանդակ հայությունը:

Ս. Էջմիածինն, Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի կողմն, Հայրապետական պատվիրակ Ս. Սիոն եպիսկոպոս Մանուկյանին ուղղված հեռագիր մը կգուժեր, թե Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ի Տեր հանգյալ մայիսի 9-ի կիրակի օրը:

Հայրապետական պատվիրակ սրբազան հայրը իր մոտ հրավիրեց քահանայից դասն ու Կեդրոնական վարչական խորհուրդի անդամները, անոնց հաղորդելու համար անդամանելի կորուստը և տնօրինելու անհրաժեշտը:

ա) Որոշվեցավ բոլոր թեմերուն հաղորդել գույժը և ազգային սուգ հայտարարել:

բ) Շաբթվան ընթացքին և մինչև Վեհին թաղումը, ամեն օր երեկոյան ժամերգություն և հոգեհանգիստ կատարել:

գ) Կիրակի օր, առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցվո մեջ սուրբ պատարագ և հոգեհանգիստ կատարել՝ Վեհափառ Հայրապետի հոգվույն ի հանգիստ:

դ) Կրթական խորհուրդի միջոցավ հրահանգել վարժարաններու հոգաբարձությանը՝ բոլոր աշակերտությունը եկեղեցի բերել կիրակի օրը:

Հոս տեղին է հիշել, թե շաբաթ և կիրակի օրեր տեղի ունենալիք տասնյակ մը ձեռնարկներ հետաձգվեցան, մասնակից ըլլալու համար ազգային սուգին:

Պատվիրակ սրբազան հայրը, հակառակ հիվանդ ըլլալուն, ամեն կողմ անհրաժեշտ հրահանգներն հաղորդեց, մինչ խումբով, դեպի իր բնակարանը կդիմեն՝ եկեղեցական, ազգային, բարեսիրական, մշակութային, հայրենակցական և այլ կազմակերպությունց ներկայացուցիչները՝ անձամբ վշտակցուելթուն հայտնելու համար ազգային մեծ կորուստի առթիւ:

Ամբողջ շաբաթ, եկեղեցւոյ Տիկնանց բարեգորդիչ և Արանց եկեղեցական հանձնախումբերը լծվեցան անհրաժեշտ աշխատանքներու:

Կիրակի, 16 մայիս, Երևան Ս. Խաչի տունին օրն է: Գիշերին արդեն տնտնաված են անհրաժեշտ պատրաստութիւնները: Ի նշան սուգի եկեղեցին սև շղարշ զգեցած է: Տաճարին կեդրոնը զետեղված էր հայկականական տարազով մահաբեմը, որուն բոլորուիքը, ինչպես նաև սուրբ խորանն ու դասը լեցուցած են ծաղկապսակները, ղրկված Հայաստանյայց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց կազմակերպության, Մայր եկեղեցւոյ զույգ հանձնախումբերու, Հ. Բ. Ը. Մ. Ի, Հանձն հայրենակցական միութեան, «Շարժում» և «Երևան» թերթերու, Ս. Շուշանի հոգաբարձութեան, Հայ երիտասարդաց ֆեդերասիոնի, Փորձառական թատերախումբի և Ֆլորենսի Մշակութային միութեան կողմէ:

Նախատեսելով աննախընթաց բազմություն մը, եկեղեցւոյ նստարանները վերցվեցան: Ժամերգութիւնն և անդաստանն վերջ սկսավ սուրբ պատարագը, զոր մատուց արժանապատիւ Ս. Նորայր ավագ քահանա Տեր Խորենյանը, մինչ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ պարոն Լևոն Վարդապետյանի, օրվան սուգին թարգման հանդիսացավ, մեղմաձայն երգելով եկմայլյան քառաձայն սուրբ պատարագը:

Սուրբ պատարագին, ժամանեցին օրթոդոքս քույր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, հունաց առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Իրինիոս սրբազանը և առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Սամնի սրբազան հայրերը, իրենց սարկավազներով:

Հավարտ սուրբ պատարագի, հոգհանգրստեն առաջ, քարոզեց Հայրապետական պատվիրակ սրբազան հայրը, հետևյալ բնաբանով՝ մեծ կորուստին կսկիծը իր սրտին փոխանցելով հասարակության...

«ՅԱՂԹՈՂ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏ, ՆՄԱՆ ՄԵՍԻՆ ՄՈՎՍԷՍԻ, ՍԻՆ ԼՈՒՍՈՅ ԿԱՆԳԵՆԱԼ Ի ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ

Այս պահուս, երբ սգակիր սրտով կխոնարհինք մեր հոգեւոր ծնողին, Հայաստանյայց եկեղեցւոյ մեծագործ և շինարար մեծ Հայրապետին հոգւոյն առջև, այս պահուս, էջմիածնա Մայր Տաճարին մեջ, Իշման սուրբ սեղանին առջև կհանգչի Անոր դադաղը, և այս ու առաջիկա շաբաթներ, Հայրենիքի ժողովուրդը կուգա, կխոնարհի և իր վերջին հարգանքը կմատուցանի իր սիրեցյալ Հայրապետին, որ եղավ զովորագութ Հայր մը Իր պանդուխտ զավակներուն համար:

Նվ անոնք, որ զինքը, Իր ժափտը տեսան, սիրեցին, պաշտեցին զինքը, որովհետև ճշմարիտ Հայր մը եղավ Ան բոլորին համար:

Սուգ է պատեր հայոց աշխարհը, սև է հագիր Հայաստանյայց եկեղեցին, ամբողջ հայութիւնը կողբա մեծ կորուստը, որովհետև կորսնցուցինք մեծագործ Հայրապետը, հայրենասէր Հայրը՝ հայ ժողովուրդին Հայոց նոր Հայրիկը, Հայաստանի սերը:

Ինկա՛վ բարեխնամ Հովվապետը:

Ինկա՛վ Հայաստանյայց եկեղեցւոյ բարեկարգիչը:

Ինկա՛վ հայութեան բարեգութ Հայրապետը:

Ինկա՛վ հայոց նոր Հայրիկը, որուն սիրտը բաբախեց Հայաստանի, Հայ դատին և հայ ժողովուրդի ապագային համար:

Ինկա՛վ մեծ Հայրը, Գեորգյան Ճեմարանին վերաբացողը:

Ինկա՛վ հայութեան մեծ զավակը և մեծ Հայրը:

Նվ այսօր, բովանդակ հայութեանը իր սրտին խորեն կողբա մեծ կորուստը:

Մահը զինքը ավելի գեղեցկացուց:

Դավիթ կողբա Սավուղի և Հովնաթանի կորուստը, ըսելով. «Արթնցի՛ր, Իսրայէ՛լ, զիա՛րդ անկան զօրաւորքն: Ցաւ է ինձ ի վերայ քո, եղբա՛յր իմ Յովնաթան, զիա՛րդ գեղեցկացար ինձ յոյժ...»:

Այսպես վեհափառը ավելի մեծցավ Իր շինարար գործերով, ավելի ամնահացավ Իր մեծ սիրտով: «Զիա՛րդ անկաւ» հայոց Մեծ Հայրիկը, բայց ավելի գեղեցկացավ մահվան մեջ, իբրև վերանորոգիչ և բարեկարգիչ Հայաստանյայց եկեղեցւոյ:

Դառնալով մեր բնաբանին, — Ներսես Շնորհալիի Մօքնա հայրապետին նվիրված շարականին, — արդարև գեորգ Զ. հանդիսացավ «Ճաղթող» և Սուրբ Հայրապետ մը, հաղթահարեց ներքին ու արտաքին դժվարութիւններուն և վերականգնեց Ս. էջմիա-

ծինն ու Հայաստանյայց Եկեղեցին «նման մեծին Մովսէսին», եղավ հայ ժողովուրդին ազատարարը, փրկիչը երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին, ներգաղթի և հայրենադարձի հրավիրակը, «Մին լուսոյ, կանգնեալ ի մէջ Հայաստանեայց»:

Իրավամբ եղավ հավատքի, լույսի սյուն մը, անհողողող և անխախտ, հաստատուն ժայռ մը: Անիկա, նման Սիմեոն ծերունիին, տեսավ հայոց ազգին փրկութիւնը և իր աչքերը փակեց երջանիկ Հոր մը նման:

Պողոս առաքյալին հետևյալ խոսքը ճիշտ ու ճիշտ վիհափառ Հայրապետին համար ըսված է.

«Բարի պատերազմը պատերազմեցաւ, ընթացքս կատարեցի, հավատքս պահեցի: Ասկի վերջ կա ու կմնա ինձի արդարութեան պատկը, զոր Տերը, արդար Դատավորը պիտի հատուցանե ինձի այն օրը»:

Այո, հավատքի բարի պատերազմը մղեց երջանկահիշատակ Գեորգ Զ. Հայրապետը, բարի պատերազմը մղեց, ընթացքը կատարեց լիովի: Հայ ժողովուրդի, Հայ դատին և Հայաստանյայց Եկեղեցւոյ վառ ապագային նայեցավ, այսուհետեւ Իրեն կապասե արդարութեան պատկը:

Անիկա արժանի է Տիրոջ փառաց պսակին:

Եվ այսօր, բովանդակ հայ ժողովուրդը սրտամորմոք կսկիծով կողբա իր Հայրիկին մահը, որ զինք առաջնորդեց դեպի հաղթութիւն, անը, շնորհք և օրհնութիւն սփռեց հայութեան սրտին մեջ:

Եվ այսօր, կհանգչի Անոր բազմատանջ հոգին, կննջե էջմիածնի Մայր Աթոռի նվիրական կամարներուն տակ, Հոգեւոր Ճեմարանի Իր սիրեցյալ սաները և ապագայի հույսերը և բովանդակ հայ ժողովուրդը կտողանցեն և անոնք, որ բացակա են, հոգիով կհետեւին Անոր:

Երբ հաջորդ կիրակի թաղման արարողութիւնը պիտի կատարվի և հոգին պիտի հանձնվի մեծագործ Հայրապետին մարմինը, եթէ Տերը կամենա, մենք ալ պիտի մասնակցինք թաղմանական արարողութեան:

Մեր սրտին խորեն կաղերսենք, որ Տերը երջանիկ հայրապետներու կազգին դասե զԱյն, և Անոր արժանավոր հաջորդ մը բազմեցնե իւրավորչի Աթոռին վրա, ու միաթաթե հայ ժողովուրդն ու սգավոր և որբացած Հայաստանյայց Եկեղեցին»:

Սուրբ պատարագին վերջ, Պատվիրակ սրբազան հայրը, շրջապատված գերաշնորհ

Տ. Տ. Իրինեսոս և Սամնե սրբազաններ, քահանաներ և դպիրներ, ծաղկեպսակ մը զԵկեղեցին մահաբեմին շուրջ, ապա սկսավ հոգեհանգիստը:

Քույր եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները առանձին «Հոգաց» արտասանեցին:

Վարեն հոգեւորականներն ու դպիրները, իսկ վերնատունեն՝ «Կոմիտաս» երգչախումբը կարծիք փոխասացութիւն կկատարեն և երկրի միջև, վերացնելով ներկաներու հոգիները և վկայելով՝ թե Ամենայն Հայոց Հայրապետը Գեորգ Զ. չէ ննջած, այլ կապրի:

Մայիս 23-ի կիրակին, հանդիսավոր պատարագ մատուց և Վիհափառ Հայրապետի մահվան առթիվ տգեշունչ քարոզ մը խոսեցավ հոգեշնորհ Տ. Հարութիւն վարդապետ Մուշեղ:

Ներկա սգակիր հոծ բազմութիւնը արցունքով լսեց իր կորուսյալ Հայրապետի մասին խոսված այս ողբակոծ քարոզը:

Պատարագեն հետո տեղի ունեցավ մասնավոր հոգեհանգիստ, Վիհափառ Հայրապետի հիշատակին:

Արդարեւ կապրի Իր գործերովը, կապրի համայն հայութեան սրտին մեջ: Եվ եթէ դառն իրականութիւնը կհաստատե, թե Վիհափառը մարմնով բաժնված է մեզմե, սակայն Իր հոգին, հայրագործը Իր հոգին, հավիտենական լուսեղեն խորաններուն վրայեն պիտի շարունակե հովվիլ Իր հոտը այնպես, փնչպես էր երկրի վրա, նույնպես ալ երկինքն պիտի շարունակե հրահրել մեր հայրենասիրական զգացումները, Իր հայրական քաղցր ժպիտով պիտի խրախուսե ու պիտի ներշնչե՝ հավատք, հույս և սեր, դեպի Հայրենիք, դեպի Հայաստանյայց Առաքելական Մայր Եկեղեցին և զմեզ գոտեպնդե՝ դեպի լուսապայծառ ապագան:

Գեորգ Զ. երանաշնորհ Հայրապետը կապրի ընդմիշտ, հավիտենապես, ինչպես կապրեն իւրավորիչներն ու Սահակ-Միսրոպները, Շնորհալիներն ու Նարեկացիները: Մահը խլեց անոնց մարմինները, մինչ հավիտենականութիւնը անմահութեամբ հավերժացուց զանոնք:

Հավիտենական հանգիստ երանաշնորհ մեծ Հայրապետի հոգւովն:

ՇԱՎԱՐՇ ՔԱՀԱՆԱ ՄԵՀՐԱՊԵԱՆ

ԵՐԱՆԱՀՆՈՐՀ ԳԵՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՄԱՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՆՁԵՍՏՐԻ ՄԵՋ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին մահը խոր սուգի մատնեց Մանչեստրի հայ գաղութը: Վարչագետ, իմաստուն, միտքի և հոգիի անմեկնելի առաքինություններով օժտված մեծ Հայրապետին կորուստը ամբողջ հայության համար դարձավ սուգի, տխրության, հոգեկան խռովքի սրահ մը:

Գեորգ Զ. Ամենայն Հայոց Սրբազնապետին Կաթողիկոսը, իր իմացական և հոգեկան անզուգական հատկություններով, ապրող մեր եկեղեցականության մեջ գազաթ մըն էր. իր սրբակենցաղ կյանքով, հայ ժողովուրդին և հայ Հայրենիքին հանդեպ իր նվիրումով և ծառայասիրությամբ՝ բացառիկ մեծություն մըն էր Ան:

Աննման Հայրապետին հիշատակին պանծացումը պարտք մըն էր մեր փոքրիկ հայ գաղութին համար: Մայիս 23, կիրակի օր, հանդիսավոր սուրբ պատարագ մատուցվեցավ Մանչեստրի հայոց Ս. Նրբորդություն եկեղեցվում մեջ: Պատարագին էր գաղութիս հոգևոր հովիվ Ս. Աշոտ քահանա Տեր Հաբուսությունյան, դպրաց դասը կվարեր Անթիլիասի միաբանությունն Միրֆիլդի աստվածաբանական ճեմարանի ուսանող հոգեշնորհ Ս. Վաչե արեղա Հովսեփյան:

Հոգաբարձությունը նախօրոք մասնավոր ծանուցագիր-հրավիրագրերով հանրությունը տեղյակ պահած էր Վեհափառ Հայրապետին մահվան տխուր առիթով հանդիսավորվելիք հիշատակի սուրբ արարողություններ:

Պատարագեն անմիջապես ևս, արժանապատիվ Ս. Աշոտ քահանան խոսեցավ հուզիչ և ցնցող քարոզ մը: Մեծ Հայրապետին նվիրումի և ծառայության աստվածային շնորհներով օժտված Ներկարամյա կյանքը պատկերացուց պերճախոս բառերով: Շեշտեց ի մասնավորի Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցվում, էջմիածնի Մայր Աթոռին հեղինակության և վարկին պահպանության համար Անոր ի գործ դրած ճիգը, վեր առավ երջանկահիշատակ Հայրապետին կատարած

գերը իբրև հայ հավատքի և հայ կամքերու միասնականության հրաշքու պատգամախոս: Պանծացուց հայրենասիրության և ազգասիրության քաջամարտիկ առաջնորդը Անոր անձին մեջ: Ցավով անդրադարձավ այն տխուր իրողության վրա, որ մեծ Հայրապետը իր աչքերը կփակեր առանց իրագործված տեսնելու իր ժողովուրդին այն մյուս Ներազը. «Հայ ժողովուրդի առաջ այսօր հրամայական կանգնած են երկու ճակատագրական խնդիրներ. հայության ազգահավաքն իր նվիրական հոգեբու վրա և վերատիրացումը մեր հայրենի բռնագրավված հողերում»: «Այդ նվիրական ավանդը պիտի գուրդուրանքով պահեն և պահպանեն մեր ժողովուրդը, — ըսավ տեր հայրը, — պիտի պահեն այնքան ատեն, որ կապրի դավաճանված իր արդար դատի մորմոքով, և կշնչե աստվածային արդարության հավատքով»:

23 մայիսի գեղածածաղ առավոտուն, երբ Հայաստանի արևաշող երկինքին տակ, էջմիածնի պատմական Մայր Տաճարին մեջ մեծ Հայրապետը խորունկ կննջեր, հոս, հեռավոր Անգլիո այս փոքրիկ գաղութը ապրելու և տեսականաբար իր կամքը կըրդեղե Անոր մեծափարթամ իմացականությանն սփռվող կայծերով: Հայերու այս փոքրիկ խումբը, մշտնջենու այս ցուրտ երկրին մեջ, գոտեպնդված հայրենասիրության և նվիրումի բոցավառ շունչով և զրահված Հայաստանյայց Եկեղեցիի հավերժության հավատքով, արցունքներով ու պաղատագին կաղոթի Ամենակալին մեծ Հայրապետին հոգվույն համար, կհայցեն Տիրոջմե, որ անաստան պահեն Հաբաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, զորացնեն հայությունը և պաշտպանեն Հայաստան աշխարհը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մանչեսթր, 25 մայիս 1954)

(ԲԵՐՈՒՐ, «ՋԱՐԹՈՆԷ» օրաթերթ, № 208 (4.900))

ԵՐԱՆԱՀԱՆՈՐՀ ԳԵՈՐԳ Զ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԱՀՎԱՆ ԲՈԹԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՄԵՋ

Հազիվ երեք օրեր անցած էին այն թվականին, որ հեռագիր մը Ս. էջմիածնին կժանուցաներ Վեհափառ Հայրապետին առողջության վատթարացումը և կթելադրեր

Ս. Հակոբա միաբանության՝ աղոթել Անոր բժշկության համար, և ահա երկրորդ հեռագիր մը կգուժեր Նորին Ս. Օծության վախճանումը:

Հուլիսի 2-ին համակած էր միաբանությունն ու ժողովուրդը: Ընդհատ-ընդհատ կողմանքին եկեղեցիներում տխրալուր զանգակները: Դպրոցներում աշակերտներուն կհաղորդվեր գույժը և անոնք կարձակվեին արտասովորից ու թախիժով լեցուն: Ս. Հակոբյան տաճարին ներս, ավագ խորանին առջև, բեմին վրա զետեղված է փառավոր թիկնաթոռ մը Հայրապետական Գահը խորհրդանշող, որուն վրա տեղավորված են հովվական և վարդապետական զույգ զավազաններ, խույր մը, փորձարար մը և կորփուրա մը, ու բոլորը ծածկված սև քողով մը:

7 օր շարունակ հոգեհանգստյան պաշտոն կկատարվեր երեկոյան ժամերգությունն հետո, իսկ կիրակի, 23 մայիսին մատուցվեցավ հանդիսավոր Եպիսկոպոսական սուրբ պատարագ և հոգեհանգստյան մասնավոր պաշտոն՝ ի հանգիստ հոգվո նորոգ հանգուցյալ Նորին Ս. Օծովյան Ս. Տ. Գեորգ Զ. Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց: Տաճարը տոնական օրերու հատուկ փայլ մը զգեցած էր և ժողովուրդը խոտնեղամ կգիմեր հոն՝ իր հարգանքի տուրքը մատուցանելու համար իմաստուն Հովվապետի անմոռանալի հիշատակին, և աղոթելու Հայաստանյայց Եկեղեցվո պայծառության ու բարգավաճ պահպանության համար:

Ատյանի մեջ տեղավորված էին աթոռներ՝ հրավիրված օտար հոգևոր պետերու և պետական բարձր անձնավորություններու համար: Հետզհետե կուգային քաղաքիս սկստուտական զանազան խումբերը, Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի երկսեռ աշակերտությունը, ուսուցչական կազմը, ծանոթ ազգայիններ, և կգրավեին իրենց տեղերը ժողովրդական հոծ բազմության մեջ: Պատարագին էր գերաշնորհ Ս. Ռուբեն արքեպիսկոպոս Մանասյան, որ զգացված ու զուսպ հուզումով, կարծեք վերացած է սուրբ սեղանին առաջ: Ծաղու գիրքին անմիջապես ետք քարոզեց գերաշնորհ Ս. Նորայր Եպիսկոպոս Պողոսյան, որ դավատել հետո Երանաշնորհ Հայրապետին առաքինություններն ու կատարած գործերը, ըսավ ի միջի ալոց. «Ան 66 տարի կատարյալ նվիրումով ծառայեց Հայաստանյայց Եկեղեցվո և 77 տարեկանին, Երբ ուրիշներ հանգստյան կկոչվեին, Ան հանձն առավ ծանր լուծ մը և աշխատեցավ գլուխ հանել իր դժվարին գործը ի գին ամեն զոհողության: Վերականգնեց կերպով մը Գեորգ Դ. Մեծագործ Կաթողիկոսին գործը, Ծնմարանը վերաբանալով և «Էմիհածին» պաշտոնաթերթը հրատարակելով: Թեև Ան դժբախտությունը ունեցավ աչքերը փակելու շտեսած իր ջանքին արդյունքը, սակայն

վստահորեն Ան պիտի տա իր պատուը մոտատենեն: Նմանեցավ նաև իր նախորդներին ուրիշ մեծ Հայրապետի մը, Աշտարակեցի Ներսես Կաթողիկոսին, որ իմաստուն գաղափարը տնեցած էր Այրարատյան դաշտի հայությունը բազմացնելու, որպեսզի ան օր մը կարենար նորեն Հայաստան դառնալ: Գեորգ Զ. Կաթողիկոսն ալ հայրենասիրական նույն տգիտով ուզեց, որ իր տարագիր զավակները համախմբվին Ս. Էջմիածնի շուրջ և Արարատի շուրջին տակ: Ենթանկ հետո մեր սուգին մեծությունը, ավելցուց, թե մեզի համար միաթարություն մըն է նաև, որ հայոց պատմությունը կհարստանա մեծ անունով մը: «Գեորգ Զ. Հայրապետին անունը, — ըսավ, — պիտի արձանագրվի հայոց պատմության մեջ լուսավոր և անջնջելի տառերով: Ապա Հայաստանյայց Եկեղեցվո գործադան և արժանընտիր Գահակալի մը հաջորդության բարեմաղթություններով վերջ տվավ սրբազանը իր խոսքին:

Իսկ ժամը 10-ին սկսան հասնիլ հրավիրյալները և տեղավորվեցան իրենց աթոռները: Անոնց մեջ աչքի կղարնեին հոնաց, ղպտաց, ասորվոց, հարեշաց եպիսկոպոսները, պապական նվիրակի փոխանորդը, Լատինաց Պատրիարքարանի դիվանապետը, Ֆրանչիսկյան միաբանության սուրբ տեղյաց հանձանձիլ վարդապետը, Անգլիկան եպիսկոպոսարանի ներկայացուցիչը, Հույն Կաթողիկ Պատրիարքարանի պատրիարքական փոխանորդը, Դոմինիկյաններու վերատեսուչը, Պեր-բլաններու վերատեսուչը, Լուսինյաններու երեցը, Ֆրերներու կոլեջի վերատեսուչը, իսկ ավետական բարձրաստիճան պաշտոնատարներն ներկա էին Արևմտյան Հորդանանի Նեքին գործոց նախարարության ներկայացուցիչը, Երուսաղեմի մուսթաարիֆը, Երուսաղեմի քաղաքապետը, ընդհանուր ոստիկանապետի փոխանորդը, Երուսաղեմի հին քաղաքի ոստիկանապետը և սուրբ տեղյաց քայմաքամը:

Սուրբ պատարագի ավարտումին, մասնավոր պատրաստված սև ժապավինչով մոմեր բաժնվեցան հյուրերուն և սկսավ հոգեհանգստյան վեհաշուր արարողությունը՝ հանդիսապետությամբ գերաշնորհ Ս. Սուրեն Եպիսկոպոսի: Տպավորիչ էր պահը. մինչդեռ ղաշտոն կերպեր դպրաց դասը ղեկավարությամբ դպրապետ Պ. Ս. Գալաճյանի, վերեն, մեծ զանգը ընդհատ-ընդհատ, յուրաքանչյուր դարկին, կխառներ իր արցունքը Տաճարին զմբեթեն դեպի փեր բարձրացող մեղեդիներու, ու լուզակցելով կանխաշարին անհունին մեջ...

Հյուրերը, հակառակ անոր, որ բան մը չէին հասկնար կատարված երգեցողությունն,

սակայն և այնպես խորունկ երկտղածու-
թյամբ կհետևեն կատարվող բոլոր արարո-
ղությունաց պատարագներն սկսյալ, այնչափ
տպավորիչ էր օրվան հանդիսությունը: Այս
պաշտոնի կատարումն են ևս, հաջորդաբար
դաս մտան Սուրեն սրբազանի կողքին, և հո-
գեհանգստյան պաշտոն կատարեցին նաև
հուն, ղպտի, ասորի և հաբեշ եպիսկոպոս-
ները, յուրաքանչյուրը իրեն հատուկ լեզվով
ու եղանակով: Հուսկ ապա հրավիրյալները

վեր առաջնորդվեցան Պատրիարքարանի ըն-
դարձակ դահլիճը, ուր իրենց սրտագին ցա-
վակցությունները հայտնեին ևս, հրաժեշտ
առին Պատրիարքական տեղապահի փոխա-
նորդ Սուրեն սրբազանին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Երուսաղեմ, 25 մայիս 1954)

(Բեյրութ, «ՋԱՐԹՈՆՔ» օրաթերթ, № 209
(4.901))

ՎԵՀԱՓԱՌ ԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՂԱՍՃԱՆՄԱՆ ԳՈՒՅԺՆ Ի ՖՐԱՆՍԱ

Բովանդակ ֆրանսահայությունը մայիսի
12-ին իմացավ ամբողջ հայության կողմի
սիրված ազգընտիր Ս. Տ. Գեորգ Զ. Հայրա-
պետին մահաբաժնի, որուն արձագանք
կհանդիսանային ֆրանսական թերթերը:

Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդին հասած
հաջորդական հեռագրերուն բովանդակության
արդեն իսկ տեղյակ պետք է եղած ըլլաք,
որով ավելորդ կհամարեն կրկնություններ
ընել:

Վեհին վախճանման լուրը առնելուն պես,
Արևմտյան, Եվրոպայի Հայրապետական
պատվիրակությունը կողմը ուղղեց՝ հրավի-
րելով Ֆրանսայի բոլոր հայ եղեկեցիներու
մարմինները մայիս 10-ի կիրակի օրը մա-
տուցանել հատուկ տուրք պատարագ և հո-
գեհանգստյան պաշտոն՝ ողբացյալ Հովվա-
պետին համար:

Այսպես, Փարիզի Մայր եկեղեցին պա-
տարագեց վերոհիշյալ նշանակված օրը
Ս. Թովմաս ավագ քահանա Մինասյան, նա-
խադահույթյամբ Ս. Անուշավան աթեղա Ջըղ-
ջանյանի:

Արֆորվիլի Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցվո
մեջ՝ Ս. Պարզե քահանա Մերճանյան:

Արնոլիլի Վարդա Ս. Խաչ եկեղեցին՝
Ս. Ադրե քահանա Փայլակյան:

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին՝
Ս. Նսայի քահանա Աթոնյան:

Լիոնի շրջանը Ս. Աստվածածին եկեղեցիին
մեջ՝ Ս. Վառչապուհ քահանա Ղարիպյան:

Դեպի Ս. Աստվածածին եկեղեցիին մեջ՝
Ս. Թորգոմ քահանա Բոստիկյան:

Պոն դը Շերիի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկե-
ղեցիին մեջ՝ Ս. Վարդան ավագ քահանա
Ժամկոչյան:

Վալանսի նորակառույց եկեղեցիին մեջ՝
Ս. Սահակ քահանա Պապիկյան:

Գալով Մարսելի շրջանին, քաղաքին
Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցին՝ Ս. Սե-
լոբե ծայրագույն վարդապետ Մանուկյան:

Բոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին՝
Ս. Հմայակ քահանա Համբարձումյան:

Սեն Ժերոմի Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ
եկեղեցիին՝ Ս. Սահակ քահանա Շամլյան:

Սենթ Անթուանի Ս. Թադեոս եկեղեցին՝
Ս. Ներսես քահանա Կատարինյան:

Ս. Կարապետ եկեղեցին՝ Ս. Հայկազուն
քահանա Բանթիկյան:

Սեն Լուիի Ս. Հակոբ եկեղեցին՝ Ս. Պսակ
քահանա Հայրապետյան:

Նիսի Ս. Աստվածածին եկեղեցին՝ Ս. Առոմ
քահանա:

Այսօր, կիրակի 23 մայիս, Վեհափառին
օծման և թաղման օրը կրկին ֆրանսահայ
բոլոր եկեղեցիներուն մեջ կատարվեցան
հետ սուրբ պատարագի մասնավոր արարո-
ղություններ¹, նվիրված հայ ժողովուրդի սի-
րեցյալ մեծ Հովվապետի խնկելի հիշատա-
կին:

(Կոստանդնուպոլիս, «ՆՈՐ ԼՈՒՐ»,
1 հունիսի 1954 թ., № 968)

1. Ինչպես կհասկցվի՝ մայիս 23-ին, Ֆրանսայի
մեջ իմացված չէ, թե օծումն ու հուղարկավորությունը
հետաձգված է մայիսի 27-ին: Մաճար. «ՆՈՐ ԼՈՒՐ»:

